

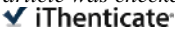
**YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE MESNEVİLERDEN
YARARLANMA**
BENEFIT FROM MATHNAWIS IN TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS

MEHEDDİN İSPİR

Doç. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
meheddin.ispir@erzurum.edu.tr

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi | ETU Journal of Social Sciences Institute
III/6, Ekim | October 2018, Erzurum
ISSN: 2149-939X

Makale Türü | Article Types : Araştırma Makalesi | Research Article
Geliş Tarihi | Received Date : 31.07.2018
Kabul Tarihi | Accepted Date : 24.10.2018
Sayfa | Pages : 149-168
DOI- : <http://dx.doi.org/10.29157/etusbe.70>

This article was checked by

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE MESNEVİLERDEN YARARLANMA*

Meheddin İSPİR

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), C.III S.6, Ekim 2018, Sayfa: 149-168

ÖZET

Türkçe'nin yabancılara öğretilmesinde düşünülmesi gereken konulardan biri, divan şiiri unsurlarının ele alınıp değerlendirilmesidir. Divan şiiri zengin birikimiyle Türkçe 'ye olan ilgiyi artırmaktadır. Bir milletin temel yapı taşlarından biri kültürdür. Dil ise kültürün vazgeçilmez bir unsurudur. Türkçe ile yazılmış binlerce eser ve bu eserler içerisinde işlenen pek çok konu Türkçeye zenginlik katmaktadır. Divan Edebiyatında özellikle Mesnevilerde işlenen konuların çeşitliliği dikkat çekmektedir. Mesnevi nazım şekliyle çeşitli konularda yazılmış olan eserler, Türkçe'nin geniş bir sahada okunmasını ve sevilmesini sağlamıştır. Sade Türkçe ile yazılan ve Türk dilinin tüm zenginliğini işleyen bu eserlerin ele alınıp değerlendirilmesi, elde edilen malzemenin Türkçe'nin zenginliğine katılması ve Türkçe'nin ilgi alanının genişletilmesi gerekmektedir. Mesnevilerde ele alınan kısa hikâyeler okuyucuda merak uyandırmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretiminde mesnevilerdeki bu hikâyeler, Türkçe'nin hem sevdirmesi hem de öğretilmesinde önemli bir malzeme olarak kullanılmalıdır. Bu çalışmada divan şiirinin zengin malzemesini oluşturan mesneviler hakkında bilgi verildi. Mesneviler işledikleri konulara göre ele alınıp bu konuların Türkçe öğretime ne gibi katkılar sunacağı tartışıldı. Farklı dönemlerde farklı konularda yazılan mesnevilerden örnekler alınarak konuya kaynaklık edecek malzeme oluşturuldu. Elde edilen malzeme öğretimde kullanma biçimine göre alt başlıklara ayrıldı. Yabancılara Türkçe öğretiminde elde edilen malzemenin nasıl işleneceği tartışıldı. Elde edilen sonuçlar ortaya konuldu..

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretim, Divan Şiiri, Mesnevi, Hikâye.

* Bu makale, Erciyes Üniversitesinin ev sahipliğinde ERÜ TÖMER - Kaşgarlı Mahmud Türkçe Öğretim Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından 3-5 Mayıs 2018'de düzenlenen "I. Kaşgarlı Mahmud Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sempozyumu"nda sunulan bildirinin düzeltilmiş şeklidir.

BENEFIT FROM MATHNAWIS IN TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS**ABSTRACT**

One of the issues that should be considered in teaching Turkish to foreigners is the consideration and evaluation of the elements of divan poetry. Divan poetry is increasing its interest to Turkish by its rich accumulation. One of the basic building blocks of a nation is culture. Language is an indispensable element of culture. Thousands of works written in Turkish and many subjects processed in these works add to the wealth of Turkish. The diversity of subjects in the Divan Literature, especially in the mathnawis, draws attention. The works written in various forms with the form of mathnavi poetry have enabled to be read and loved in a wide area of Turkish. These works which are written in plain Turkish and which process all the richness of the Turkish language to be handled and evaluated, to participate in the richness of Turkish by the material obtained and to expand the area of interest of Turkish are required. The short stories handled in the mathnawis are arouse curiosity on the reader. These stories in mesnevi in Turkish teaching to foreigners should be used as an important material both in the liking and teaching of Turkish.

In this study, information about the mathnawis which constitute the rich material of divan poetry was given. Mesneviler was handled according to the subjects, and discussions were made on how these subjects would contribute to Turkish teaching. Examples from mathnawis written in different periods from different periods were taken and material was created to be the source of the topic. The material obtained was divided into subheadings according to the type of use in teaching. How to handle the material in teaching turkish to foreigners was discussed. The results obtained are presented.

Keywords: Teaching Turkish, The Divan Poetry, mathnawi, Story.

Giriş

Dil, bir milletin kültür ve edebiyatının taşıyıcısıdır. Geçmişten günümüze birçok şair ve yazarı ve bunların ortaya koydukları edebi ürünleri dil sayesinde öğrenir ve gelecek nesillere öğretiriz. Dilin varlığı kültür ve edebi varlıklarımızı korumakla sağlamlaşmış olur. Geçmiş ile günümüz ve gelecek arasında bağ oluşturan dilin milletin bağımsızlığı ve baki kalmasıyla da yakın bağlantısı vardır. Kendi varlığını korumakla sorumlu olan bir milletin varlığındaki devamlılığı belli seviyede canlı tutması ve bu canlılığa bağlı olarak düşüncede, ilimde ve fende farklı bir konumu yakalaması, tarihsel süreç içerisinde şekli ve anlamsal olarak belli seviyeyi yakalaması, sıradan oluşun basitliğinden çıkarak dünyasal oluşun kapısını aralaması dil için önemli olmaktadır. Var oluşun belirleyici olgularından biri de dildir. Hatta dil bu var oluş olgusunun en önemlisidir. Bin üç yüz yıllık bir süreç içerisinde kendi dili ile düşüncesini, tarihini, edebiyatını ve kültür birikimini binlerce şair, yazar ve onların ortaya koydukları eserlerle ortaya koyabilmiş bir milletin dilinin varlığını yenedünyada da duyurması, yayması, diğer milletlere öğretmesi ve sevdirmesi Türk milleti kadar diğer dünya milletleri için de önemlidir. Yabancılar Türkçe'nin öğretiminde, günümüz Türkçesi ile Türkçe'nin tarihini bağdaştırmamız gerekmektedir. Tarihi ve edebi zenginliğinden yoksun bir Türkçe'nin canlılığını devam ettirmesi ve yabancılar üzerinde etkili olması dil öğretiminin zayıf bir halkası olarak kalır. Dil öğretimindeki halkaların çoğaltılması ve kuvvetlendirilmesi gerekmektedir. Birbirine yakın toplumların kendilerine olan merakı, birbirinden uzak toplumların ise başkalarına olan merakı dil öğrenimini tetiklemektedir. İnsanlardaki merakı çağrıştıran asıl unsur, dilin dünya dilleri arasındaki yeri kadar dilin kendi içindeki zenginliğidir. Osmanlı sahası içerisinde gelişmiş olan Türkçe bu zenginliğin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Özellikle bu dönem şairlerinin şiir dilini cezbedici bir şekilde kullanmaları, sözü en güzel bir şekilde söyleme çabaları, gelenek içerisinde var olan edebi materyalleri belli kurallar içerisinde ele alıp işlemeleri, içinde bulunulan ortamın değer yargılarını benimseyerek şiire yansıtmaları Türkçe'nin ilgi alanını genişletmektedir. Türkçe öğretiminde bu geniş alanı tanımak ve taramak sonra da bunu Türkçe'nin yabancılar öğretimine taşımak gerekmektedir.

Şiir, bir milletin varoluş süreci içerisinde kendini ifade edebildiği, duygu, hayal, ümit ve beklentileri yaşadığı olaylar çerçevesinde ele alabildiği, en kısa ve en kolay yönden kendini ifade edebildiği bir anlatım şeklidir. Sözlü geleneğin şekillendirdiği anlatımları yazı ile ifadeye geçerken belli aşamalarla olgunlaşmış olan bu anlatım özellikle destanların, hikâyelerin, dini ve tasavvufi anlatımların, kurguların dili olmuştur. İslami dönem Türk edebiyatı ile birlikte kullanılmaya başlanan, "Sözlük anlamıyla ikişer, ikişerli demek olan mesnevi, aslı Arapça

olduğu halde Arapça'da kullanılmayan bir kelimedir. Edebiyatta aynı vezinde ve her beyti kendi arasında ayrı ayrı kafiyeli nazım şekillerine mesnevi adı verilmiştir. İki beyitten başlayarak 20-30 beyte kadar olan kısa mesneviler yazıldığı gibi, mesnevi şekliyle binlerce beyit süren uzun hikâyeler, kitaplar da yazılmıştır." (İpekten, 1994: 49). Mesnevi, şairlerin eğitim ve öğretim üzerine odaklandıkları bir konunun anlatımında, şiirin akıcılığı içerisinde kesintiye uğramadan kolaylıkla işleyebilecekleri bir nazım şeklidir. "Her beytin ayrı kafiyeli olması yüzünden mesnevîde büyük bir yazma kolaylığı vardır. Destanlar, uzun aşk hikâyeleri, şehrengizler, öğretici dinî ve ahlaki eserlerin hep mesnevî şeklinde yazılmaları bu yüzdendir." (İpekten, 1994: 49).

Mesnevi nazım şeklinin Türkçe ile tanışması Yusuf Has Hacıp'in Kutadgu Bilig eseriyle olmuş, Yunus Emre ise bu nazım şeklini Anadolu'ya taşımıştır. "Balasagunlu Yûsuf'un Balasagun'da iken yazmaya başladığı ve Kaşgar'a gelerek orada tamamlayıp 1069/1070'te Karahanlı hükümdarı Tabgaç Buğra Han'a sunduğu *Kutadgu Bilig*, Türk edebiyatında yazılan ilk mesnevîdir. Anadolu'da ise XIII. asırda Yûnus Emre 1308 tarihinde *Risâletü'n-nushîyye* isimli mesnevîsini kaleme alarak, mesnevi yazma geleneğini başlatan şair olmuştur." (Kartal, 2011: 213). 11. yüzyıldan 13. yüzyıla uzanan bu süreçte mesnevi nazım şekliyle Türkçe'nin önemli bir mesafe kat ettiği söylenebilir. "Yazılan ilk mesneviler genellikle toplumu çeşitli yönlerden bilgilendirmek, eğitmek ve terbiye etmek için kaleme alındıkları için, hem dil hem de üslup yönünden çeşitli problemleri bünyesinde barındırmakla birlikte basit, sade ve akıcı bir özelliğe sahiptirler." (Kartal, 2011: 213). Bu akıcılık ve sadelik içinde özellikle dini konuların anlatımı öğreti esaslı temele dayalı olarak işlenmiştir. Bu ilk mesnevilerde amaç okuyucuyu eğitmek, onlara belli konularda nasihat vermek, belli öğretileri kazandırmak olduğu için Türkçe'nin sade ve içtenlikli yapısı ön plana çıkarılmış bu da Türkçe'nin kendi özündeki zenginliğin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır.

Mesneviler içerik olarak oldukça zengin eserlerdir. Bu eserlerde, günlük konuşmalara, kişisel ve toplumsal ilişkilere, efsanevi, dini, tasavvufi, destani anlatımlara, farklı hikâyelere, mizahlara, temsili hikâyelere, fıkralara, güzellerin tasvirine, doğa ve tabiat tasvirlerine kısacası hayatın içinde olan bütün unsurlara yer verilir. Şiirin ses ve ahenk unsurlarından hareketle, kulağa hoş gelen anlatımlar ve akıcılık içerisinde ele alınan konular, yer yer sanatlı işleyiş ile okuyucunun edebi zevkini okşar ve heyecana bağlı bir anlatı içinde zihni peşinden sürükler. Bu eserler kişinin dikkatini kendine çeker ve olayın içinde kişiyi teslim alarak onu istediği şekilde eğitir. Eserlerde bir düşünce ortaya konur bu düşünceye bağlı olarak hikâyeler anlatılır, olayın akışına bağlı olarak düşünceyi destekleyecek temsiller getirilir, hisseden kıssa çıkarılır, öğüt verilir

ve sonuçta işlenen konu içerisinde kendini bulan okuyucu o konuyla birlikte eğitilmiş olur.

Mesneviler kendi dönemlerinin bir okulu gibidirler. Okuma bilen herkes bu okulun öğrencisidir. Bu okulda beşeri aşktan ilahi aşka, şeriattan tasavvufi düşünceye, Kur'an-ı kerimin meal ve tefsirinden, hadislerin tercümesine, Allah ve peygamber sevgisinden, insan ve tabiat sevgisine, gelenek içerisinde işlenegelen inanç ve anlatılardan batıl inanç ve anlatılara kadar bütün bilgiler verilir. Mesnevileri okuyan herkes bu okuldan nasiplenir. Elde edilen bilgiler okuma bilmeyenlerle paylaşılır. Böylece toplumun her ferdi bu okuldan nasibini almış olur.

Mesneviler genellikle konularına göre tasnif edilmiş ve alt başlıklarla incelemeye alınmışlardır. Ahmet Kartal, XVIII. Yüzyıl Klasik Türk Edebiyatı: Mesneviler, adlı makalesinde mesnevileri şu alt başlıklarla ele alıp incelemiştir. (Kartal, 2011: 213-235)

Bu alt başlıklara göre;

1. Dinî-Ahlakî-Tasavvufî Mesnevîler
2. Aşk Mesnevîleri
3. Temsili/Alegorik Mesnevîler
4. Tarihi-Destanî-Menkabevî Mesnevîler
5. Şehrengizler
6. Sâkînâmeler
7. Sergüzeştnameleler, Hasbihaller ve Arz-ı Hâller
8. İnsanın Fizikî Yapısıyla Ahlâkî Yönü Arasında İlişki Kuran Mesnevîler
9. Kutsal Yerleri Anlatan Mesnevîler
10. Manzum Sözlükler
11. Diğer Mesnevîler

Çok değişik konular üzerine yazılmış olan mesnevilerin Türkçe'nin öğretiminde göz önüne alınması, değerlendirmeye tabi tutulması önemlidir. Mesneviler iyi taranıp sınıflandırılmalı ve dil öğretiminin amacına uygun hale getirilmelidir. Geçmişteki eserlerin dil zenginliği günümüze katkı sağlayacak hale getirilmeli ve günümüzün dil öğretimi ihtiyaçlarına göre uyarlanmalıdır.

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Mesnevilerden Yararlanma

Yabancılara Türkçe öğretiminde Mesnevilerden genel olarak iki şekilde yararlanılabilir.

1. Mesnevilerden yararlanarak materyal geliştirme

a. Kelime

Kelime, bir dilin yapısında anlamlı ya da görevli öğeler olarak ele alınıp değerlendirilmiştir. “Kelime manası veya gramer vazifesi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğudur” (Ergin, 2005, s. 95). Manası yönüyle tanımlandığında “kelime; bir veya birden fazla heceli ses gruplarından oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında, zihinde, tek başına kullanıldığında, belli bir kavrama karşılık olan; belli bir duygu ve düşünceyi yansıtan; somut veya soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimidir” (Gülensoy, 2010, s. 515). Gramer yönüyle tanımlandığında ise kelime, tek başına, diğer kelimelerle birlikte ve cümle içerisinde kullanılabilen ayrıca cümlenin yapısında yer alan ve cümlenin oluşumunu sağlayan temel unsurdur. Yabancılar dil öğretiminde kelime öğretimi temel olarak ele alınmalı ve özellikle kelimelerin bağımlı anlamlarının ortaya konmasında metin içerisinde değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Düz yazıda olduğu kadar şiir dilinde de kelimelerin kullanımı ele alıp değerlendirmek gerekmektedir. Şiir dilinin güzel örnekleri olan mesneviler, kelimelerin yabancılar öğretiminde bize yeterli malzeme sunacak zenginliktedir. Asıl olan ise bu malzemeyi oluşturmak ve oluşturulan malzemeyi öğrencilerin seviyesine göre ayarlaya bilmektir. Bu malzeme isimler, sıfatlar, zarflar, zamirler, fiiller ve edatlar alt başlıklarıyla verilebilir. Verilen kelimeler çekim ekleri ve yapım ekleri almış şekilleri ile birlikte de örneklendirilebilir.

Burada ağaç isminin kullanımını mesnevi metinlerinden örneklerle gösterelim. Diğer kelime çeşitleri de aynı yöntemle gösterilebilir. Metinlerin seçiminde kısaltılmış adı TEBDİZ olan Türk edebiyatı dizinleri sözlüğü kullanılabilir.

ağaç

265. *Şaş ağaç taşıyıp bunlar yaparlar*

266. *Tamām oldukça ururlar yıkarlar*

Kelime Kökü: ağaç

Kelime Ekleri:

Kelime Konumu: 265. satırdaki 2. kelime

Anlam: Gövdesi kuvvetli, büyük, dalları sert fidan. (Özkan, 2007)

ağacın

259. *Hişār içinde evlerüñ ağacın*

260. *Dağı toprağ ile taşın kirecin*

Kelime Kökü: ağaç

Kelime Ekleri: , -ın

Kelime Konumu: 259. satırdaki 4. kelime

Anlam: Gövdesi kuvvetli, büyük, dalları sert fidan. (Özkan, 2007)

ağacı

41. *Başına yıkıldı kuyı ağacı*

42. *Başını yardı ol ağacuñ ucı*

Kelime Kökü: ağac

Kelime Ekleri: , -ı

Kelime Konumu: 41. satırdaki 4. kelime

Anlam: Gövdesi kuvvetli, büyük, dalları sert fidan. (Büyükakkaş, 2006).

ağaca

29. *Hañ-ı zerd ile yazılsaydı eger*

30. *Bir hazân irmiş ağaca beñzer*

Kelime Kökü: ağac

Kelime Ekleri: , -a

Kelime Konumu: 30. satırdaki 4. kelime

Anlam: Gövdesi kuvvetli, büyük, dalları sert fidan. (Gürgendereli, 2007).

ağacda

9. *Aşdı kandîli ağacda bil i şâh*

10. *Muştafâyı kod' içinde pâdişâh*

Kelime Kökü: ağac

Kelime Ekleri: , -da

Kelime Konumu: 9. satırdaki 3. kelime

Anlam: Gövdesi kuvvetli, büyük, dalları sert fidan. (Yüksel, Delice ve Aksoyak, 1996).

ağacdan

411. *Her kaçan kim 'avrat oğlan toğurur*

412. *Ol ağacdan bile yaprak tomurur*

Kelime Kökü: ağac

Kelime Ekleri:

Kelime Konumu: 412. satırdaki 2. kelime

Anlam: Gövdesi kuvvetli, büyük, dalları sert fidan. (Develi, 1998).

ağaçlar

85. *Hem ağaçlar kıldılar aña sücüd*

86. *Oldılar haqlığına cümle şühüd*

Kelime Kökü: ağaçlar

Kelime Ekleri:

Kelime Konumu: 85. satırdaki 2. kelime

Anlam: Ağaç (Timurtaş, 1970).

ağaçların

115. *Şorar iseñ dañı benden i ahi*

116. *Diyeyüm saña ağaçların dañı*

Kelime Kökü: ağac

Kelime Ekleri: , -lar, -ı, -n

Kelime Konumu: 116. satırdaki 3. kelime

Anlam: Gövdesi kuvvetli, büyük, dalları sert fidan. (Yüksel, Delice ve Aksoyak, 1996).

ağaçları

361. *Anda hem yiller esüb ne işdedür*

362. *Depredüb ağaçları cünbişdedür*

Kelime Kökü: ağaç

Kelime Ekleri: , -lar, -ı

Kelime Konumu: 362. satırdaki 2. kelime

Anlam: Gövdesi kuvvetli, büyük, dalları sert fidan. (Yüksel, Delice ve Aksoyak, 1996).

ağacını

27. *Dik anuñ içre ümmid ağacını*

28. *Başuña ur örtür imān təcini*

Kelime Kökü: ağac

Kelime Ekleri: , -ı, -nı

Kelime Konumu: 27. satırdaki 5. kelime

Anlam: Gövdesi kuvvetli, büyük, dalları sert fidan. (Yavuz, 2015).

ağacıla

67. *Uşbu ağacıla bilgil kim saña*

68. *Yüz ağaç ursam gerekdür gör saña*

Kelime Kökü: ağac

Kelime Ekleri: , -ıla

Kelime Konumu: 67. satırdaki 2. kelime

Anlam: Ağaç. (Karahana, 1994).

b. Kelime grupları

Kelime grupları dilin önemli bir parçasını oluşturur. Kelime grupları “cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu” (Korkmaz, 1992: 100) şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere kelime gruplarında yapı ve anlamdaki bütünlüğün bozulmaması gerekmektedir. Bu açıdan kelime ile kelime grubunun ayırt edilebilmesi önem taşımaktadır. Özellikle şiir dilinde kelime gruplarının tanınması ve öğrenilmesi önem taşımaktadır. Yabancılara Türkçe öğretiminde mesnevilerden elde edilen örneklerle konu pekiştirilebilir.

dünyanın işi

23. *Cân gönül toymaz idi bakışına*

24. *Gel sen imdi dünyanıñ baq işine* (Ersoylu, 1996).

yüce yüce kayalar

25. *Yok der iseñ beni koğil uçayım*

26. *Yüce yüce kayalardan geçeyim* (Aslan, 2006).

insan için

77. *Qamusını insân için kıldı o*

78. *Ki kendüligin bile tevhið ide* (Ceyhan,1997).

senin yoluna

371. *Senüñ yoluña kodum milk ü mâli*

372. *Qabül itdüm bu kamu infî 'âli* (Kızıltaş, 2016 -)

bu dönen gün

33. *Anuñ emri ile olmışdur bu düzgün*

34. *Bu dönen sâl u mâh u gice vü gün* (Gültaş, 1996).

kendi gözündeki sütun

gayri gözdeki çöp

3. *Kendü gözüñdeki sütünü gider*

4. *Gayri gözdeki çöp gözüñe n'ider* (Çelebioğlu, 1979).

c. Cümle

Cümle, duygu, düşünce ve yargının tam olarak ifade edilmesidir. Cümle, “ Bir yargı bildirmek için tek başına çekimli bir fiil veya çekimli bir fiille kullanılan kelimeler dizisi, tümce” (TDK, Genel Türkçe Sözlük), şeklinde tanımlanmaktadır. Türkçe'nin yabancılara öğretiminde özellikle devrik cümlelerin belletilmesinde şiir dilinin ön plana çıkarılması önemli olmaktadır.

Bu açıdan mesnevilerden seçilecek olan cümleler yabancı dil öğretimine farklı bir bakış açısı getirecek ve yararlı olacaktır.

43. Geldiler ol heybetli çün gördiler
 44. Yidi perdeden içerü girdiler (Karahana, 1994).
 43. Nāgehān tahtına kıldılar nazar
 44. İbn-i yāmin gördiler anda gezer (Karahana, 1994).
 259. Bunca devrān birbirile sürdiler
 260. Eyü yavuzı bile hem gördiler (Karahana, 1994).
 5. Āmine çün gördi bu heybetleri
 6. Gitdi kendüden tükendi kuvveti (Timurtaş, 1970).
 21. Her kim aña irdi irdi Tañrıya
 22. Tañrı dıdarını gördi bi-riyā (Timurtaş, 1970).

d. Atasözleri ve Deyimler

Atasözleri ve deyimlerin çoğunlukla mecazi anlamda kullanılmış olmaları ve belli bir durumu olayı ya da olguyu temsil etmiş olmaları bu tür sözleri anlamayı zorlaştırmaktadır. Bu bakımdan atasözleri ve deyimlerin kavranması metne bağlı olduğunda kolaylaşmaktadır. "Divan edebiyatımız, atasözleri, "kelam-ı kibar" denilen seçilmiş sözler, deyimler ve hikemiyat adı altında toplanabilecek nitelikte eserler ve öğütler bakımından çok zengin bir hazine, bir kaynaktır. Bunların çoğu divanlarda, mesnevilerde, manzum ve mensur çeşitli eserlerde gelişi güzel serpiştirilmiştir." (Levend, 1961). Burada sözü edilen kaynaklar içerisinde mesneviler ele alınacak ve bu eserlerden seçilen örnek metinlerdeki atasözü ve deyimler gösterilecektir.

1. Çobanısız koyunu kurt kapar:

Koyun kim olmaya anuñ şubâni
Belâ kurdı anı yırtar şebâni (433)

2. İyi ile oturan iyilik bulur:

Eyü ile otur eylük bulasın
Yaramaz işlerüñden kurtulasun (611)

3. Horasan şehri herkese görünmez:

Yakın añlaki bu iş olmaz âsân
Görünmez herkese şehr-i horasân (1004)

4. Aşkın yolu akıldan yücedir:

Akıldan yücedür bil menzıl-i 'ışk
Semâdan yukarıdur mahfil-i 'ışk (1007)

5. İki sevgi bir gönüle sığmaz:

*İki sevgü sığışmaz bir gönülde
Muhabbet bir gerekdür ola kulda (1235)*

6. Bahane olmayınca iş güç olur:

*Bahâne olmayınca güc olur iş
Düşer soñra derûnı kalbe teşviş (1398)*

7. Yakınlık bahaneyle olur:

*Didi gerçek velikin budur 'âdet
Bahâneyle olur anda karâbet (1301)*

8. Şah olana eli boş varılmaz:

*Eli boşla varılmaz şâh olana
Cihânda şâha layık hod olana (1302)*

9. Ayrılığa sabreden kavuşma bulur:

*Firaka sabreden irür visâle
Düşer bı-sabr olanlar infisâle (1601)*

10. Turp ve tere eken nohut biçemez:

*Eken turb u tere biçmez nohûdu
Soğandan kim işitdi bûy-ı 'ûdı (1667)*

11. Hürmet eden, hürmet bulur:

*İderseñ hürmeti hürmet bulursın
Kılursañ 'izzeti rahmet bulursın*

12. Yara olmayan yere ilaç konulmaz:

*Cerâhat olmasa merhem konulmaz
Küdûret gelmese derhem olunmaz (1900) (İspir, 2014: 143-144)*

Derdine derman etmek

*3. Derdine dermân edüp yüzüñi gösterdüñ añâ
4. 'Aynına insânlığ u dâd eylemişsin eyleme (Canpolat,1987).*

Bir avuç toprağa gönül bağlamak

*7. Bir avuç toprağa gönül bağlar
8. Tıfla beñzer ki hâkile oynar (Gürer, 2009).*

Yüz suyu dökmek

Odlara yakmak

*77. Bir avuç toprağum yire bırakma
78. Yüzüm suyun döküp odlara yakma (Güldaş,1996).*

Yemek içmeği unutmak

29. Bu haberi kim işitdiler kamu
30. Yimek içmegi unutdılar 'amū (Karahan, 1994)

e. Kalıplaşmış ifadeler

Atasözü ve deyimlerin dışında kalan özlü söz olarak değerlendirebileceğimiz sözlerdir. Bu sözlerin anlaşılması da belli birikimi gerektirmektedir. Mesnevilerden seçilecek olan bu tür sözlerin Türkçe'nin yabancılara öğretiminde katkısı olacaktır.

İnsana alçaltıcı gözle bakma.

231. Hâkîr nazâr ile bakma iy civan
232. Bu zât kadîm velî kim adum insân (Uslu, 2010).
235. Ma 'rifeti olmayan hayvân olur
236. Fi 'li İblîs şûreti insân olur (Uslu, 2010).

f. Metin ve paragraf

Dil öğretiminin başarıya ulaşması metnin anlaşılmasına bağlıdır. Kelime ve kelime unsurlarının öğretiminden sonra bir metnin genel olarak okunup anlaşılabilmesi önemlidir. Mesnevilerde beyitler içerisinde verilen kelime ve kelime unsurlarının öğretilmesinden sonra bu metinlerden alınacak bölümlerin genel olarak değerlendirmeye tutulması ve işlenmesi gerekmektedir.

- "138. Çünkü vardı girdi Ya'küb evine
Geldi bir ün daşradan kulağına
139. Yūsuf'ın arkadaşları erişdiler
Bir uğurdan kapuda çağrışdılar
140. Eytdiler kim yâ baba Yūsuf kamu
Gâfil olduk kurd yedi âhir anı
141. Çün eşitdi bunu Ya'küb'un özi
Toldı yaş ağladı iki gözi
142. Düşdi Ya'küb uşşı gider uğunur
Kamu arkadaşları gögsin döğünür
143. Uşşı geldi başına açdı gözün
Eytdi kamu Yūsuf'um kesün sözün
144. Bir uğurda kamusu söylediler
Yūsuf'ı kurd kapdı baba dediler
145. Bize inanmaz-ısañ bak tonına
Gör tonın nece bulaşmış kanına
146. Ya'küb eydür baña verün gönlegi
Göreyüm gönlegi dereyüm ögi

147. Verdiler aldı eline ol hoca

İstedi ol gönlegi uçdan uca

148. Gördi gönlek büs-bütün yırtuğı yok

Âh kıldı ağıladı döğündi çok

149. Eytđi siz yitürdüñüz ol oğlanı

Pes kanı tonında kurduñ nişanı” (Taş, 2017: 27)

2. Mesnevilerin işleniş yönteminden yararlanma

a. Düşüncenin ortaya konması

Düşünce bir konunun işlenişine yön veren en önemli unsurdur. Düşüncenin nasıl ele alınacağı hangi aşamalarla işleneceği, yabancılara nasıl yansıtılacağı hususlarında mesnevilerdeki düşünce işleniş planı örnek alınabilir. Mesnevilerde düşüncenin işlenişinde en üst makamdan başlayarak alt makamlara doğru bir sıralanış söz konusudur. “Mesnevilerde şöyle bir düzenleme görülür: Başta çoğunlukla kaside şeklinde, tevhit, münacat, Peygamber ve halifeler için söylenmiş naatlar, kitabın adına yazıldığı kişi adına bir övgü vardır. Sonra sebep-i nazm-ı kitap başlığı altında eserin niçin yazıldığı anlatılır. Mesnevînin asıl konusu bölüm bölüm ve ayrı başlıklar altında anlatılır.” (İpekten, 1994: 49). Mesnevilerdeki bu düzenlemeden hareketle yabancılara Türkçe öğretirken, öncelikle Türkçe öğrenecek kişilerin inancını dikkate alarak İnanışları Tanrı ile ilgili söze başlanması, ondan yardım talep edilmesi, peygamberlerinden, dini ve milli büyüklerinden söz eden örneklerle konuya girilmesi, bu konularla ilgili belli cümlelerin Türkçe olarak sunulması, Türkçe'nin öğretilmesi için iyi bir başlangıç olabilir. Bu konuyla ilgili yabancılara sıkça kullandıkları ifadelerin Türkçe ile sunulması, Türkçe ile yabancılar arasında bir sevgi ve ilgi oluşmasına, ön yargı ile oluşan endişelerin giderilmesine olanak sağlamış olur.

“BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

1 Gencine miftâh çü Bismillâh ola

Genci açan âdemî âgâh ola

2 Ol Kerîm ü Ferd ü Kuddûs ü Kadîm

Ol Hakîm ü Hayy u Kayyûm u 'Alîm

3 Kudretinden çün düzetdi 'âlemi

Kendü nûrından yaratdı Âdem'i

4 Âdem-iseñ andan ayru olmagıl

Sag-isañ yoluñda sayru olmagıl

5 Degme fi'lüñ yokdur içinde amân

Mustafâ kaolına inangıl hemân

- 6 Cânlarımız lâ-mekâna gidiser
Lâ-mekânlular mekânda n'idiser
- 7 Gül diken içinde yatmak hayf ola
Aslını kişi unutmak hayf ola
- 8 Bu beş on yıldan ilerürek 'aceb
Kanda-y-ıduñ ol yiri kılğıl taleb
- 9 Cânlarımız gökden indiler yire
Yirde kalan göklere kanda ire
- 10 Bir bir ol yirden ki geldiler berü
Ol yaña varmak gerek bir bir girü
- 11 Cennet, er aslına kavuşmak-durur
Dûzah aslından ırak düşmek-durur
- 12 Yüz kuşa irer-iseñ bir murg ola
Kamusına pâdişâh sîmurg ola
- 13 Kuşlara yüz dürlü dürişmek gerek
Pâdişâhlarına irişmek gerek
- 14 Kuşlara hüdhüd meger rehber ola
Kim bu kuşlar yorıyalar ol yola
- 15 Kim diler-ise ki sîmurga ire
Kûh-ı Kâf'a vara vü anı göre
- 16 Hüdhüd ü kuşlar u sîmurg mişâl
'Akl u hulk u Tañrı'ya kıldı meşel
- 17 Girü Gülşehrî sözi sâz eyledi
Mantıku't-tayr'ı hûş âgâz eyledi" (Yavuz: 1-2)

b. Anlatı yöntemi

Mesnevilerde işlenen konu edebi türün özelliklerine göre ele alınır ve işlenir. Ancak genel olarak mesneviler değerlendirildiğinde önce bir konu tanımlanarak açıklanır, sonra bu konu ile ilgili, konuya uygun hikâye, nükte veya fıkra gibi temsili anlatımlarla konu açıklığa kavuşturulur. Elde edilen görüş ve düşünceler okuyucuya ders olarak sunulur. Böylece okuyucunun konuyu öğrenmesi yanında eğitilmesi de amaçlanmış olur. Yabancılara Türkçe öğretiminde bu yöntemin kullanılması dilin öğretimini kolaylaştırır ve öğretimdeki kalıcılığı sağlar. Öğretilen bir kelime, kelime grubu veya cümleden sonra o unsur ile ilgili kısa bir hikâye kurgulanır ve unsur ile hikâye arasında bağ kurulur. Bu bağ öğrencide hatırlatıcı öge olarak kalıcı hale gelir. Aşağıda yapılan alıntıda şair

önce aşk ve âşıklıkla ilgili bilgiler verdikten sonra konuyla ilgili bir temsili hikâye anlatmakta ve bu hikâyeden elde edilen hisseyi sunmaktadır.

“Hikâyet

246 *Buldılar Mecnûn’ı bir gün hâk eler*

Taglar mânendi yıgmış hâkler

247 *Şöyle olmuş ol diyâra hâk-bîz*

Dirdi leylüm gün gibidür hâk bîz (?)

248 *Bulamış topraklara yüzün gözün*

Kılmış ol maksûdı âlemden güzîn

249 *Göricek bu hâlde ol bî-dili*

Didiler bunda ne istersin deli

250 *Didi isteyüp araram Leylümi*

Ol yanagı subh u zülfi leylümi

251 *Didiler toprakda dür mi bulunur*

Dürdleyin topraga mı bulanur

252 *Didi anı isterem her yirde ben*

Tâlibem ger gökde vü ger yirde ben

Der-Tergîb-i Matlûb

253 *Kim ki matlûbını cân ile arar*

Ger dem-i âhirde olursa irer

254 *Yüz yire ur taş götür toprak ele*

Toprak olmadan getir yârı ele

255 *Subh olunca giceler kıl nâle sen*

Cismüni nâleyle dönder nâle sen

256 *Derd odına yanmasa yakılmasa*

Âhını tîr ü boyun yâ kılmasa

257 *Cismine urmasa yir yir ney dögin*

Kimsene bilmezdi anun n’eydügin

258 *Ney gibi nâlân ol imdi dem-be-dem*

Gâfil olma dem bu demdür dem bu dem” (Aksoyak, 2018: 26)

c. Kültür aktarımı

Dil öğretimi, dilin kendi içinde barındırdığı temel unsurları dışa aktarma sürecidir. “Dil öğretimi, hedef dille ilgili temel dil becerilerini kazandırmaktan ibaret değildir. Dil öğretimi, Avrupa Dil Portfolyosu’nda da belirtildiği üzere bir kültürleşme sürecidir. Çünkü dil, kültürün önemli bir parçası olduğu gibi aynı

zamanda kültürün de aktarıcısıdır. Bu nedenle yabancı dil öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı, hem hedef dili öğrenenlerin o dilin düşünce dünyasına girmesini sağlar hem de öğrenme sürecini kolaylaştırarak zevkli hâle getirir. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, Türk kültürünü içeren öğelerin ders ortamına ve ders için hazırlanan materyallere aktarılması gerekmektedir.” (Kalfa, 2013: 167). Dilin özüne yerleşmiş olan anlam, kavram ve deyimler, dilin uzun bir süreç içerisinde elde ettiği kazanımlardır. Bu kazanımlar belli inanç, yaşayış, görüş, düşünüş ve tecrübe sonucunda elde edilmiş değerlerdir. Bu değerlerin her biri o dilin kültürel alt yapısını oluşturur. Dilin öğretimi ile birlikte bu kültürel değerler dil öğrencilerine belli ya da belirsiz şekilde aktarılmış olur. Mesneviler kültürel unsurlar bakımından en zengin metinlerdir. İkili aşk hikâyelerinden, kahramanlık hikâyelerine, dini tasavvufi ve ahlaki konular ve bu konularla ilgili hikâyelerden biyografi ve sözlüklere kadar pek çok alanda yazılan mesnevilerin kültürel zenginliği geniş bir süreci ve alanı kapsamaktadır. Dil öğretiminde metinler kültürel unsurların aktarımında birer araçtır. Bu bakımdan dil öğretiminde metin seçimi önemlidir. Mesnevilerden seçilecek olan metinlerin çeşitli ve zengin içeriğe sahip olması dil öğreticisinin işini kolaylaştıracaktır. Doğru örneklendirmelerin yapılması durumunda yabancıların Türk kültürünü de doğru tanımaları sağlanmış olacaktır. Bu konu ile ilgili Garibname’den kısa bir örnek verelim:

“Kanı ol kim kendüzinden ‘ilm okır

Gelsün eydün ger ganîdür ger fakîr

Okulum bu mektebün ‘ilmin bile

‘Âlim oldur kendünün ‘ilmin bile

Kendü ‘ilmin her ki bildi mutlakâ

Kendüzinden yol açıldı ol hak’a

Kendüden ol hazret’e çün buldı yol

Seyr ider her dem-be-dem ol yoldan ol

Ol kişi çün kendüden aldı haber

Ol haberden iş tuyıldı mu’teber” 955-959 (Yavuz, 2000: 70)

d. Eğitim

Mesnevi nazım şekliyle yazılan eserlerin içeriğine bakıldığında, bu eserlerin çoğunda okuyucu ön plana alınır ve okuyucuyu bilgilendirme ve eğitme amacı güdülür. Dini ve tasavvufi konularda yazılan mesnevilerde okuyucu doğrudan bilgilendirilip eğitilirken, edebi zevki ön plana çıkaran kurgusal mesnevilerde ise eğitim dolaylı yoldan verilir. Nasihatname türündeki mesnevilerde okuyucuya doğrudan öğüt verilerek okuyucunun belli davranış biçimlerini kazanması istenir. Bu davranış biçimlerini kazanmada okuyucunun istenilen olgunluğa ulaşması için hikâyeler metinler arasına sıkıştırılarak hikâye

kahramanı ile okuyucu özdeşleştirilir ve okuyucu kendisini kahramanın yerine koyarak istendik davranış değişimi kazanır. Müniri'nin Gülşen-i Ebrar ve Maden-i Esrar adlı mesnevisinden alınan şu hikâyede eğitime amacı görülür.

“Şuayb'ın- O'na Selam Olsun- Hikâyesi (1057-1092)

Hz. Şuayb Allah'a olan sevgisinden dolayı O'nu anıp öyle ağlamış ki sonunda gözleri kör olmuş. Dünyalık hiç bir şeye önem vermemiş. Allah ona bir daha görmeyi nasip etmiş. O yeniden tam on yıl daha ağlamış ve gözlerini tekrar kaybetmiş. Yüce Allah tekrar gözlerini iyileştirmiş. O yine on yıl daha ağlamış ve gözlerini tümünden kaybetmiş. Allah, her şeyini bağışladığım halde, niçin ağlıyorsun diye sormuş. O da 'Ey Bir olan Yaratıcı, yüzünü görme isteğim gönlüme büyük bir dert olmuştur' der. Allah da 'Bu iş yüzüm içinse; ben sana yüzümü görmeni kolaylaştırdım, diye buyurmuş.' (İspir, 2014: 65).

Burada hedefe ulaşmada çaba, gayret ve kararlılığın sonuçsuz kalmayacağı örnek hikâyeye ile anlatılmış ve okuyucunun da buradaki kahraman gibi olması istenmiş. Verilmek istenen bu davranış biçimi bir eğitim süreci olarak ele alınabilir.

e. Öğretim Aracı

Dil öğretimini temel alan ve bu amaçla kaleme alınan mesnevilerdir. Kelimelerin akılda daha kolay kalması ve dil öğretiminin kolaylaştırılması için sözlükler, mesnevi nazım şekliyle yazılmış ve şiirdeki ahenk, kafiye ve rediften yararlanılarak bu eserler okuyucuya sunulmuştur. Bu yöntemle Farsça-Türkçe sözlükler yazılmış ve Farsça öğretimi kolaylaştırılmıştır. Aynı yöntemle Türkçe'nin yabancılara öğretimi de kolaylaştırılabilir. “Manzum sözlükler genellikle sıbyan mekteplerinde okutulması ve çocukların şiir yoluyla kelimeleri daha kolay ezberlemesi amacıyla yazılmıştır. Bilindiği üzere dil öğrenebilmek için öncelikli şart kelime bilmektir. Bu sözlükler de bunu kolaylaştırmaktadır.” (Gören, 2016: 3).

“26. Kûze bardağ mey şarâb u mey-gede

Oldı mey-hâne ocağ âteş-gede

27. Câhil u bî-mağrifetdür kûr-dil

Kalbli şâd olan kişi mesrûr-ı dil

28. Dendi bir saza 'Acem'de erğanûn

Yel gelecek penceredür bād-h'ân

29. Hem babadya çiçeği bābūnedür

Dahu nişanlu soğân pātūnedür

30. İstemek ise keşîden ten-zeden

Ephem olmak hem dahı urmağ zeden” (Gören, 2016: 55).

Yabancı dilde şiir yazacak bilgi ve yetenekte olan kişiler, Türkçe-İngilizce, Türkçe-Almanca, Türkçe-Arapça gibi sözlük çalışmalarını şiir biçiminde oluştururlar ise bu sözlükler, Türkçe'nin yabancılara öğretimini büyük ölçüde kolaylaştırmış olur.

SONUÇ

Mesneviler Türkçe'nin zenginliğini yansıtan eserlerdir. Yüzyıllar içerisinde değişik konular üzerinde yazılan mesneviler, kültürümüzün vazgeçilmez kaynaklarıdır. Şairler mesnevi nazım şekliyle pek çok konuyu rahat ve kolay bir şekilde yazma imkânı bulmuşlardır. Binlerce beyitten oluşan bu eserler yüzyıllar içerisinde işlene gelmiş Türk dilinin önemli kaynakları olmaya devam etmektedir. Her bir eserin dili ve işlenişi günümüze uyarlanmalıdır. Eserlerin dil açısından taranması ve ders materyallerinin oluşturulması gerekmektedir. Türkçe'nin yabancılara tanıtılmasında ve öğretilmesinde bu materyaller kullanılarak mesnevilerden yararlanma yolları aranmalıdır. Elde edilen materyaller yabancı öğrencilerin seviyelerine göre tasnif edilmelidir. Mesnevilerden yararlanma yollardan biri dilin gramer yönü, diğeri ise dil öğretiminde yöntem ve uygulamalardır.

Mesnevilerin yazıldıkları dönem için birer okul görevi görmesi, insanı muhatap alarak doğrudan veya dolaylı olarak onu eğitime amacı gütmesi, belli bilgileri öğretmeyi amaçlaması, dilbilgisi ve sözlük türünde eserler oluşturması, atasözü, deyim ve halk söyleyişleri bakımından zengin olması, içerisinde çok sayıda hikâye, fıkra, nükte gibi anlatılara yer vermiş olması, dil öğretimine katkı sağlayacak özelliklerdir. Bu özelliklerin mesnevilerden yararlanılarak ortaya konması ve yabancılara dil öğretimiyle aktarılması önemli olacaktır.

Kaynakça

Aksoyak İ. H. (2018). Tuhfetü'l-Uşşâk. Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/57761,uskuplu-ata-tuhfetul-ussakpdf.pdf?0> (24.04.2018).

Aslan, N. (2006) “Manzum Dinî Hikâyeler ve Kirdecî Ali'ye Ait Olduğu Söylenen İki Hikâye Metni (Güvercin ve Geyik Destanları)”, (Mesnevi, 1, Dizinleyen: Bilal Güzel) Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 20, s.200-205. http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).

Büyükakkaş, A. (2006). Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Bir Mevlit Metni. (Mesnevi, 2, Dizinleyen: Büşra Bulut), Konya: http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).

- Canpolat, M. (1987). Mecmû'atü'n-nezâ'ir: Metin-Dizin-Tıpkıbasım. Türk Dil Kurumu Yayınları. (Gazel, 373, Dizinleyen: Habibe Baysan), Ankara: http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).
- Ceyhan, A. (1997). Bedr-i Dilşad'ın Murad-nâme'si, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, (Mesnevi, 1, Dizinleyen: Ömer Faruk Demirel), İstanbul: http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).
- Çelebioğlu, Â. (1979). "Kıyâfet İlmi ve Akşemseddinzâde Hamdî ile Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Kıyâfet-nâmeleri", (Mesnevi, 33, Dizinleyen: Mesut Algül), Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Ahmet Caferoğlu Özel Sayısı S 112'den ayrı basım. s. 305-347, Ankara: http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).
- Develi, H. (1998). "Eski Anadolu Türkçesi Devresine Ait Manzum Bir Miracname". (Mesnevi, 1, Dizinleyen: Bünyamin Tan), İstanbul.Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. C. XXVIII, s. 81-228. http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).
- Ergin, M. (2005). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Ersoylu, H. (1996). Kız Destanı, (Mesnevi, 1, Dizinleyen: Gülten Küçükbasmacı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).
- Gören, N. (2016). Bursalı Nakibzâde Ni'metî'nin "Tuhfe-i Ni'metî" adlı Farsça-Türkçe Manzum Sözlüğü (Metin-İnceleme). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Güldaş, A. (1996). Abdülvâsi Çelebi Halîl-nâme. (Mesnevi, 2, Dizinleyen: Halil İteriş Kutlu), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).
- Gülensoy, T. (2010). Türkçe El Kitabı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gürer, A. (2009). Nev'î. Hasb-i Hâl: İnceleme-Metin. (Mesnevi, 1, Dizinleyen: Elif Kiriş), İstanbul: Ürün Yayınları. http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (24.04.2018).
- Gürgendereli, M. (2007). Mostarlı Ziyayî, Kıssa-i Şeyh Abdürrezzak, (Mesnevi, 1, Dizinleyen: Müberra Gürgendereli), İstanbul: Kitapevi Yayınları. http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts (17.04.2018).
- İpekten, H. (1994). Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İspir, M. (2014). Müniri'nin, Gülşen-i Ebrâr ve Ma'den-i Esrâr Mesnevisi, Ankara: Gecekitaplığı Yayınları.

- Kalfa, M. (2013). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Sözlü Kültür Unsurlarının Kullanımı. *Millî Folklor*, Yıl 25, Sayı 97.
- Karahan, L. (1994). Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf, (Mesnevi, 17, Dizinleyen: Akartürk Karahan), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).
- Kartal A. (2011). XVIII. Yüzyıl Klasik Türk Edebiyatı: Mesneviler. *Turkish Studies Volume 6/1 Winter*.
- Kızıldaş, M. (2016-). Tutmacı'nın Gül ü Hüsrev Mesnevisi: Tenkitli Metin-Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük. (Mesnevi, 47, Dizinleyen: Maşallah Kızıldaş), Yayınlanmamış, Doktora Tezi. Bitlis Eren Üniversitesi, Bitlis. http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).
- Korkmaz, Z. (1992), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Levend, A. S. (1961). Türk Edebiyatında Manzum Atasözleri ve Deyimler, T. D. Yıllığı 10, s. 137-146.
- Özkan, Ö. (2007). Derviş Gubarî. Gazavatname-i Midilli. (Mesnevi, 15, Dizinleyen: Sibel Aydın), Ankara: Alp Yayınevi. http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).
- Taş, İ. (2017). Yûsuf ve Zelîhâ, Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56443,seyyad-hamza--yusuf-ve-zelihapdf.pdf?0> (23.04.2017)
- Timurtaş, F. K. (1970). Süleyman Çelebi, Mevlid (Vesiletü'n-Necât), (Mesnevi, 17, Dizinleyen: Süleyman Eroğlu), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, Yayınları. http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).
- Uslu, Z. O. (2010). Kaygusuz Abdal'ın Mesnevî-i Baba Kaygusuz'u: Tenkitli Metin ve İnceleme. (Mesnevi, 1, Dizinleyen: özlem Kahraman) Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul. http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (24.04.2018).
- Yavuz, K. (Tarihsiz). Gülşehri'nin Mantıkü't-Tayrı (Gülşen-Nâme). Ankara: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10686,metinpdf.pdf?0> (24.04.2018).
- Yavuz, N. (2015). Sinân'ın Hoca-nâme Mesnevîsi: Metin - inceleme - dizin, (Mesnevi, 12, Dizinleyen: Nihal Yavuz), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara. http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).
- Yüksel, H., Delice, H. İ. ve Aksoyak İ. H. (1996). Eski Anadolu Türkçesine İlişkin Bir Metin: İslâmî'nin Mesnevisi, (Mesnevi, 1, Dizinleyen: Mustafa Kılıç), Sivas: Dilek Matbaacılık. http://tebdiz.com/index.php?sayfa=arama_sonuc (23.04.2018).